

II науково-практичний круглий стіл

Сучасні виклики для міграційної політики: правові, освітні та історичні аспекти

Co-funded by the
European Union

Суми 2024

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

**СУЧАСНІ ВИКЛИКИ
ДЛЯ МІГРАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ:
ПРАВОВІ, ОСВІТНІ ТА ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ**

**МАТЕРІАЛИ
II НАУКОВО-ПРАКТИЧНОГО КРУГЛОГО СТОЛУ
(СУМИ, 21 ЧЕРВНЯ 2024 РОКУ)**

**СУМИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
2024**

УДК 341-044.247:37.013

С 91

Редакційна колегія:

В. М. Завгородня, кандидат юридичних наук, доцент;

А. М. Куліш, доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист

України;

А. В. Гончаренко, кандидат історичних наук, доцент;

М. В. Плотнікова, кандидат юридичних наук, доцент

А. С. Славко, кандидат юридичних наук, доцент;

А. Л. Чернявський, кандидат юридичних наук, доцент;

О. А. Швагер, кандидат юридичних наук

Видання рекомендоване до друку рішенням вченої ради

Навчально-наукового інституту права СумДУ

(протокол № 7 від 21 червня 2024 року)

С 91	Сучасні виклики для міграційної політики: правові, освітні та історичні аспекти : матеріали II науково-практичного круглого столу, Суми, 21 червня 2024 р. / ред. колегія: В. М. Завгородня, А. М. Куліш та ін. – Суми : Сумський державний університет, 2024. – 73 с.
------	--

До збірника ввійшли наукові статті та повідомлення викладачів, студентів, учених та аспірантів ЗВО і наукових установ, викладачів закладів вищої та фахової передвищої освіти, вчителів шкіл, виголошені під час проведення II науково-практичного круглого столу «Сучасні виклики для міграційної політики: правові, освітні та історичні аспекти», присвяченого актуальним питанням європейської міграційної політики, історії та права і проведеного в межах реалізації освітнього проєкту «101098859-EU4Migration-ERASMUS-JMO-2022-HEI-TCH-RSCH-UA-IBA / ERASMUS-JMO-2022-HEI-TCH-RSCH «Міграційна політика та право ЄС у контексті цілей сталого розвитку» напрому «Жан Моне» програми Еразмус+».

Позиція організаційного комітету не завжди збігається з міркуваннями, висловленими учасниками. В збірнику збережено авторські орфографію, пунктуацію та стилістику. Відповідають за достовірність даних та дотримання принципів академічної доброчесності учасники науково-практичного круглого столу.

The European Commission's support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents, which reflect the views only of the authors, and the commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

© Сумський державний університет, 2024

ЗМІСТ

<i>Большакова О., Закаленко О. ПОЗОВ ТА ПРОЦЕСУАЛЬНА ФОРМА У АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ ЯК ГАРАНТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОТРИМАННЯ ПРАВ, СВОБОД ТА ЗАКОННИХ ІНТЕРЕСІВ В МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСАХ.....</i>	<i>5</i>
<i>Гірна Н. ВОЄННА МІГРАЦІЯ З УКРАЇНИ У 1944 - 1947 і 2022 - 2024 РОКАХ: ІСТОРИЧНІ ПАРАЛЕЛІ.....</i>	<i>8</i>
<i>Голоха А. ПРИНЦИПИ СВОБОДИ ПЕРЕСУВАННЯ ТА ЇХ РЕАЛІЗАЦІЯ В МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ.....</i>	<i>11</i>
<i>Гончаренко А. МІГРАЦІЙНА ПОЛІТИКА ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ ПІД ЧАС «КРИЗИ БІЖЕНЦІВ» 2015–2017 РР.</i>	<i>13</i>
<i>Дегтярьов С. УКРАЇНЦІ – УЧАСНИКИ НАЦІОНАЛЬНО-ВИЗВОЛЬНОЇ БОРОТЬБИ 1917-1921 РОКИ В ІНОЗЕМНИХ ТАБОРАХ ДЛЯ ІНТЕРНОВАНИХ.....</i>	<i>18</i>
<i>Жучков Т. ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: ДОСВІД ПОЛЬЩІ ТА ЛИТВИ.....</i>	<i>22</i>
<i>Іванов А. ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ МІГРАЦІЇ У ЄВРОПІ.....</i>	<i>27</i>
<i>Касюра В., Шуть А. ДОТРИМАННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ ПІД ЧАС МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ : ЄВРОПЕЙСЬКИЙ І СВІТОВИЙ ДОСВІД.....</i>	<i>29</i>
<i>Люлька В. ОКРЕМІ АСПЕКТИ АДАПТАЦІЇ АФГАНСЬКИХ МІГРАНТІВ ДО ЖИТТЯ В УКРАЇНІ (1991-2022 РР.).....</i>	<i>32</i>
<i>Мартинов А. МІГРАЦІЙНА ПОЛІТИКА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ: МІЖ ІДЕАЛІЗМОМ І ПОЛІТИЧНИМ РЕАЛІЗМОМ.....</i>	<i>35</i>
<i>Плотнікова М. ДІЯЛЬНІСТЬ РАДИ ЄВРОПИ У СФЕРІ ІНТЕГРАЦІЇ МІГРАНТІВ.....</i>	<i>38</i>
<i>Політова А. ОКРЕМІ АСПЕКТИ ПРОТИДІЇ КРИМІНАЛЬНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ, ПОВ'ЯЗАНИХ З ГЕНДЕРНО ЗУМОВЛЕНИМ НАСИЛЬСТВОМ В УМОВАХ ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ (ВОЄННОГО СТАНУ) ЩОДО ВИМУШЕНИХ ПЕРЕСЕЛЕНЦІВ З УКРАЇНИ, ЯКІ ПЕРЕБУВАЮТЬ ЗА КОРДОНОМ.....</i>	<i>43</i>
<i>Пристайко В. МІГРАЦІЙНА КРИЗА В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ: НАСЛІДКИ ТА ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ.....</i>	<i>47</i>
<i>Пустовіт І., Шуть А. ІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНСЬКИХ ДІТЕЙ І МОЛОДІ В СИСТЕМУ ОСВІТИ ІСПАНІЇ В УМОВАХ ВІЙНИ РОСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ</i>	<i>49</i>
<i>Рашавець Є., Шаповал В. ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ МІГРАЦІЇ У ЄВРОПІ : ІСТОРИЧНИЙ ТА ЕКОНОМІЧНИЙ АСПЕКТИ.....</i>	<i>53</i>
<i>Слободяник Т. МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД У СФЕРІ ВИЗНАННЯ ФІЗИЧНОЇ ОСОБИ БЕЗВІСНО ВІДСУТНЬОЮ ЧИ ОГОЛОШЕННЯ ЇЇ ПОМЕРЛОЮ: ОКРЕМІ АСПЕКТИ</i>	<i>56</i>

<i>Сосіна К. АНАЛІЗ ПРАВОВОГО СТАТУСУ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ.....</i>	<i>58</i>
<i>Тодоров І. ЦІННІСНИЙ ВИМІР НОВІТНЬОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ДІАСПОРИ В ФРН.....</i>	<i>61</i>
<i>Філоненко І. ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА У СФЕРІ МІГРАЦІЇ.....</i>	<i>63</i>
<i>Чернявський А. ВПЛИВ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ХАРТІЇ НА СУДОВУ ПРАКТИКУ У СПРАВАХ ПРО ЗАХИСТ ПРАВ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ.....</i>	<i>66</i>
<i>Швагер О. МІГРАЦІЙНІ ПИТАННЯ В БЕЗПЕКОВІЙ ПОЛІТИЦІ ЄС.....</i>	<i>69</i>

УКРАЇНЦІ – УЧАСНИКИ НАЦІОНАЛЬНО-ВИЗВОЛЬНОЇ БОРОТЬБИ 1917-1921 РОКИ В ІНОЗЕМНИХ ТАБОРАХ ДЛЯ ІНТЕРНОВАНИХ

***Сергій Дегтярьов**
завідувач кафедри історії
доктор історичних наук, професор
Сумський державний університет*

Перша світова війна призвела до появи чисельних державотворчих проектів у Європі. Багатонаціональні держави розпадалися на національні країни, відбулася ціла низка революцій і переворотів. Багато колонізованих народів прагнули відновити або побудувати власну державу, вибороти право самим визначати подальший розвиток своєї нації. Не всі націє- та державотворчі проекти цього періоду виявилися успішними.

Український проект, який реалізовувався протягом 1917-1921 років, на жаль, також зазнав невдачі. Причин цьому – безліч, але з-поміж основних виділимо такі:

- складна геополітична ситуація, що склалася у процесі та відразу після Великої війни (відносини з країнами Антанти та Троїстого блоку, неузгодженість територіальних питань з сусідніми державами);

- намагання російських військових та політичних угруповань (більшовиків, монархістів, прихильників Тимчасового уряду тощо) у будь-який спосіб залишити Україну у зоні свого впливу, фактично залишаючи її російською колонією;

- роз'єднаність політичних сил, які у цей час боролися за українську державність, у першу чергу, в частині бачення шляхів щодо досягнення цієї мети тощо.

Поразка Української революції 1917-1921 років спричинила доволі потужну хвилю так званої політичної еміграції з України. Це була складова української міжвоєнної еміграції. Українські науковці В. Троцинський та А. Шевченко, спираючись на дослідження 1920-х років М. Шаповала, вказують на 60 тисяч осіб (можливо ця кількість була навіть більшою) [5, с.32]. Це були переважно військові армій УНР, ЗУНР, Кубанської Народної Республіки, представники їхніх закордонних служб, чиновники установ УНР, Української Держави, ЗУНР тощо та просто цивільні особи. До країн, де колишні учасники зазначених революційних подій концентрувалися найбільш масово, слід віднести Польщу, Чехословаччину, Німеччину, Францію. Хоча, звичайно, оселялися вони і в інших країнах Європи. Багато хто з них згодом переселялися до Канади, США, країн Південної Америки, Австралії тощо.

Але дуже часто еміграція для цих людей починалася з таборів для інтернованих або полонених у Польщі, Чехословаччині, Австрії, Туреччині, Німеччині, Румунії тощо [4]. Саме тут робилися перші спроби згуртуватися, підтримувати один одного. Це дозволяло зберегти власну ідентичність. Робилося це шляхом культурно-просвітницької, видавничої діяльності, спортивних заходів тощо, які організовувалися інтернованими. Таборове керівництво, як правило, не заперечувало такі форми самоорганізації українців, оскільки ті допомагали зберігати дисципліну у таборах. Саме на формах гуртування українців у таборах для інтернованих ми і зупинимось у даній розвідці.

Слід відмітити, як правило, доволі високий освітній рівень цих людей. Маючи освіту різного рівня, отриману на батьківщині, вони часто вступали у навчальні заклади за кордоном (чи не найбільш популярним закладом у 1920-х роках була Українська Господарська Академія у чехословацькому місті Подєбради). Навчання за кодоном інколи починалося прямо у таборах для інтернованих. Це не були якісь стаціонарні офіційні заклади освіти у звичному розумінні. Скоріше це була така форма самоорганізації українців на чужині, в умовах обмежених можливостей, за допомогою якої вони не

лише гуртувалися, але й фактично отримували можливість отримати нові знання чи поділитися власним досвідом, навчаючи інших. Певним чином, це давало змогу у тому числі адаптуватися до життя на чужині, продовжити у подальшому навчання вже у закордонних закладах різного рівня. Вивчаючи біографії тих чи інших емігрантів, які перебували у різних таборах, та їхні спогади чи автобіографії, дізнаємося про існування таких табірних навчальних «закладів» (назви табору не завжди наводилися):

- курси середньої школи при культурно-освітньому відділі 2-ї Волинської дивізії;

- школа українських пластунів;

- лекторське відділення культурно-просвітнього куреня;

- курси для старшин української армії;

- курси середньошкільників (таб. Щепйорно, Польща);

- гімназія імені Т. Шевченка (таб. Каліш, Польща);

- реальна школа (таб. Щепйорно, Польща);

- курси німецької та української мов, стенографістів (таб. Ліберець, Чехословаччина);

- «Стрілецький університет» (таб. Німецьке Яблонне, Чехословаччина).

Це лише невеликий перелік таких освітніх об'єднань. Насправді їхня кількість була значно більшою. Про деяких діячів дізнаємося, що вони у таборах займалися культурно-просвітницькою діяльністю. Так, колишній сотник Армії УНР І.М. Кобизький у таборах Стшалково, Ланцут, Щепйорно (Польща) викладав українську мову, історію української літератури, релігієзнавство серед українських вояків [2, с.368-370].

У цих таборах також функціонували різноманітні українські об'єднання. Як і зазначені навчальні «заклади», вони теж були формами самоорганізації українців, їх гуртування за певними інтересами чи культурними потребами. Наприклад, у таборі Щепйорно (Польща) діяла Студентська громада, а у таборі Ліберець (Чехословаччина) функціонували спортивний гурток, «Культурно-Просвітній Кружок», який складався з чотирьох секцій: театральної, співацько-музичної, історичної та фотографічної, а згодом додався ще й «Гурток українських учителів». Крім того, «Культурно-Просвітній Кружок» підтримував такі таборові установи, як бібліотека, спортивний гурток, «Кружок правників», «Союз українок», дитяча школа [3]. У таборі Німецьке Яблонне працював «Просвітній кружок» [6].

Ще одним напрямом діяльності українців у таборах була видавнича робота, яка гуртувала навколо українського слова. Деякі таборовики писали вірші чи прозові твори, свої спогади або записували спогади колег, упорядковували біографії учасників подій 1917-1920 років тощо. Все це могло згодом публікуватися у часописах чи окремих виданнях, що видавалися самими інтернованими. Так, у таборі Німецьке Яблонне М. Терлецький зібрав спогади учасників польсько-української війни 1918-

1919 років і опублікував їх у часописі «Голос Табору». Той же М. Терлецький брав активну участь у виданні ще одного таборового часопису «Український Стрелець», який мав гуртувати всіх українських військових на чехословацьких теренах [6, с.78]. Велику роботу по збиранню відомостей про українських військових, які загинули, померли чи зникли безвісти зробив український військовий І. Зубенко. Складені ним біографічні нариси друкувалися у виданнях таборів Каліш, Щепйорно, Вадовиці, Олександрів [4, с.6]. З листопада 1920 року у таборі Ліберець почав виходити часопис «Український Скиталець» доволі великим накладом (468 примірників). Основною місією цієї газети було висвітлення об'єктивної історії Української Галицької Армії з 1918 року [3, с.213-214].

У майже всіх таборах для інтернованих українці намагалися створити свій постійний друкований орган у вигляді газети чи журналу або публікувати окремі збірки тощо.

Яскравою ілюстрацією гуртування українців на чужині, а саме в Єгипті, є спогади українського військового і громадського діяча Григорія Божка. У 1920 році він перебував у кількох єгипетських таборах для полонених і інтернованих. У цих таборах перебувало багато українців, росіян, індусів та представників інших національностей. Автор спогадів наголошував, що український таборовий елемент відразу дистанціювався від росіян («маси, яка репрезентує царизм»). У каїрському таборі українці організовували щоденні «хорові сходи», де виконувалися українські пісні. У таборі Тель-ель-Кібір українські військовики продовжили збиратися на такі пісенні заходи (сформувався навіть постійно діючий хор), а також «організовувалися різні спортові гуртки». Згодом українців перевели до табору Сідібішр поблизу Олександрії. Тут, за словами Г. Божка, «українці цілком були вже зорганізовані й почували себе досить певно». У цьому таборі влаштовували українські концерти, свята, лекції, було організоване досить масштабне свято Т. Шевченка (приблизно на 200 осіб), створено бібліотеку з читальнею, яка постійно поповнювалася новими надходженнями. А згодом було навіть налагоджено видання власного журналу. У бараці №11 облаштовано школу, де викладалися «лекції чужих мов, математики, фізики та ін.» [1, с.10-11, 15-17].

Завершив свою розповідь про життя українців у таборах Єгипту Г. Божок такими словами: «Там [у Єгипті] українці творили одну міцну родину. Не було у нас партій, були лише українці, для яких національна справа була більшою за все» [1, с.24]. Згодом, у 1939 році автор цих рядків братиме участь у боях за Карпатську Україну, а у 1948 році емігрує до Австралії.

Отже, будучи інтернованими до спеціальних таборів, у 1919-1923 роках українці – учасники визвольної революції намагалися триматися там максимально згуртовано, об'єднуючись у різноманітні гуртки, організовуючи культурні та просвітні заходи, підтримуючи один одного в інший спосіб. Відносно високий освітній і культурний рівень дозволяв їм не

тільки краще і швидше адаптуватися у новому соціокультурному середовищі на чужині, але й активно долучатися до життя української громади там, де вони перебували. Мешканці таборів суттєво і позитивно впливали на рівень політичної, культурної, освітньої, соціальної активності української громади, її національну свідомість. Переважна більшість цих людей пов'язують своє життя з чужиною, виїхавши згодом в інші європейські держави або за океан. Але при цьому вони, як правило, залишатимуться активними учасниками життя української громади на еміграції, сприяючи своєю діяльністю (культурно-просвітницькою, видавничою, меценатською тощо) збереженню її національної ідентичності.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Божок Г. Українці в Єгипті. Регенсбург: Видавництво «Українське слово», 1946. 24 с.
2. Коваль Р., Моренець В., Юзич Ю. Сумщина в боротьбі: біографії, історії, спогади. К.: Історичний клуб «Холодний Яр», «Орієнтир», 2017. 484 с.
3. Срібняк І., Хлебїна Г. Повсякдення інтернованих вояків-українців у таборі Ліберець, ЧСР: спроба візуалізації (за матеріалами ЦДАВО України і Слов'янської бібліотеки у Празі) // Європейські історичні студії. 2019. №13. С.203-232.
4. Тинченко Я. Офіцерський корпус Армії Української Народної Республіки (1917-1921): Наукове видання. К.: Темпора, 2007. 536 с.
5. Трощинський В.П., Шевченко А.А. Українці в світі. К.: Видавничий дім «Альтернативи», 1999. 352 с.
6. Труба Р.І., Полянський О.А. Маркіян Терлецький: мікроісторія таборової діяльності у Німецькому Яблонному (1919-1921) // Військово-науковий вісник. 2020. №34. С.74-86.